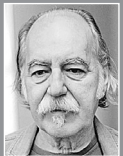

Ο ΟΗΕ και τα συνακόλουθα

Το 1945 ιδρύεται ο ΟΗΕ. Ήταν μια επαναστατική ιδέα. Όλα τα κράτη του κόσμου θα είχαν μία ψήφο, ανεξάρτητα από το μέγεθός τους. Μία ψήφο οι ΗΠΑ, μία ψήφο και η Κόστα Ρίκα. Οι διαφορές των κρατών θα λύνονταν ειρηνικά και ο πόλεμος θα περνούσε στην προϊστορία της ανθρωπότητας. Θεωρητικά ήταν μια παγκόσμια διακυβέρνηση και τα κράτη-μέλη θα ήταν αυτόνομες και αυτοδιοικούμενες επαρχίες. Μέχρι εδώ όλα ωραία και καλά. Υπάρχει όμως και μια λεπτομέρεια. Το Διαρκές Συμβούλιο Ασφαλείας (Κίνα, ΗΠΑ, Γαλλία, Αγγλία και η πρώην ΕΣΣΔ και τώρα Ρωσία). Κάθε χώρα του Συμβουλίου έχει δικαίωμα στο βέτο. Κατ' αρχήν δημοκρατικό μέτρο. Αλλά η ουσία ήταν η κάθε χώρα να υπερασπίζεται τα συμφέροντά της, ακόμα και όταν υπήρχε ο Ψυχρός Πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ - ΕΣΣΔ.

Αλλά από την ίδρυση του ΟΗΕ έχουν περάσει σχεδόν εβδομήντα χρόνια. Δεν υπάρχουν άλλες σημαντικές χώρες στον κόσμο για να μπουν στο Συμβούλιο Ασφαλείας; Για παράδειγμα, η Ινδία και η Βραζιλία; Και γιατί να μην είναι παρούσες οι χώρες που νικήθηκαν στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όπως η Γερμανία και η Ιαπωνία; Και εδώ κάποιο λάκκο έχει η φάβα. Οποιοσδήποτε έχει την εξουσία δεν την μοιράζεται. Και η κυρίαρχη δύναμη στον ΟΗΕ είναι οι ΗΠΑ, που θέλουν να κάνουν τον ΟΗΕ όργανο της εξωτερικής τους πολιτικής για να χτίσουν τον αμερικανικό 21ο αιώνα. Και αυτό το πέτυχαν το 1988. Με το πρόσχημα των ανθρωπιστικών πολέμων, έχουν το δικαίωμα να παρέμβουν σε οποιαδήποτε χώρα. Και έτσι έχουμε τους πολέμους στη Σομαλία (1993), Αφγανιστάν (2001), Λιβύη (2011). Και ποιο το όφελος; Θέριψε ο ισλαμικός εξτρεμισμός, που θεωρεί τον ΟΗΕ εξίσου εχθρικό με τις ΗΠΑ.

Στο κέντρο του περιθωρίου

Του Περικλή Κοροβέση

Στις καλές προθέσεις του ΟΗΕ ήταν και η ίδρυση της Παγκόσμιας Τράπεζας. Σκοπός της ήταν να βοηθήσει τις χώρες του Τρίτου Κόσμου να αναπτυχθούν. Αλλά αυτός ο ευγενής σκοπός μετατράπηκε με τον μηχανισμό των δανείων προς τις υπανάπτυκτες χώρες (ο όρος άλλαξε μετά και έγινε αναπτυσσόμενες χώρες) για να κάνουν τις

πρώην αποικίες ξανά αποικίες. Μεταξύ αυτών και η Ελλάδα βέβαια. Στην Παγκόσμια Τράπεζα δεν ισχύει το «μία χώρα, μία ψήφος».

Ετσι έχουμε τριάντα χώρες, που αντιπροσωπεύουν το 16% του παγκόσμιου πληθυσμού, να έχουν το 59% των ψήφων και 157 χώρες, που αποτελούν το 84% των κατοίκων του πλανήτη, να έχουν μονάχα το 41%. Αρα οι πλούσιες χώρες επενδύουν και κερδίζουν. Δεν βοηθούν σε καμία ανάπτυξη. Και συχνά ενισχύουν δικτατορίες ή διεφθαρμένους πολιτικούς για να αγοράσουν από τις χώρες-δανειστές τα δικά τους προϊόντα. Είναι αυτό που ονομάζεται διεθνώς επαίσχυντο χρέος. Για ποιον λόγο οι λαοί του κόσμου να πληρώσουν ένα χρέος που δεν είναι δικό τους; Πόσο μας έβαλε μέσα η χούντα; Πόσο οι Ολυμπιακοί Αγώνες; Πόσο τα εξοπλιστικά συστήματα; Πόσο οι σπάταλες δαπάνες του κράτους για επικοινωνιακούς λόγους; Και πολλά άλλα.

Μια ανεξάρτητη χώρα, με δική της πολιτική που εξυπηρετεί τα συμφέροντα των πολλών, το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνει είναι να «παγώσει» το χρέος. Το δεύτερο είναι να δημιουργηθεί μια διεθνής επιτροπή λογιστικού ελέγχου, για να δούμε ποιο είναι το πραγματικό χρέος και ποιο το επαίσχυντο. Ο ΣΥΡΙΖΑ δεν έχει πάρει τέτοια θέση. Μιλάει για τη διαγραφή του μεγαλύτερου μέρους του χρέους. Δεν προσδιορίζει όμως το ποσοστό του. Αν είναι το 51% του χρέους, είναι μεγαλύτερο του 49%. Και τότε σωθήκαμε. Αλλά αν ριζώσουμε μια ματιά στην Ιστορία, θα βρούμε διάφορα παραδείγματα προς μίμηση. Το χρέος της Κούβας προς την Ισπανία καταργήθηκε. Το ίδιο έγινε και με τα χρέη του τσάρου, όταν την εξουσία πήραν οι μπολσεβίκοι. Το έργο ξαναπαίχτηκε και στην Πολωνία όταν η χώρα έγινε ανεξάρτητη. Και η Κόστα Ρίκα δεν πλήρωσε ποτέ το χρέος της στον Καναδά. Και αυτό έγινε, παρακαλώ, με διαπλοκή των ΗΠΑ. Αλλά ας σταματήσω εδώ. Ο κατάλογος είναι πολύ μεγαλύτερος. Ιδιαίτερα στη Λατινική Αμερική.

Ωστόσο ο κόσμος πάει ανάποδα και τροφοδοτεί τον φασισμό σε όλο τον κόσμο και ιδιαίτερα στην Ευρώπη. Η Αριστερά μοιάζει ξεθυσμένη. Δεν μπορεί να εμπνεύσει ούτε να ενθουσιάσει. Πού είναι οι μάχες εναντίον της λιτότητας; Ποια η αντίδραση στις μαζικές απολύσεις στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα; Ποια είναι η εναντίωση στη ληστεία, διά των φόρων, στους φτωχούς; Μήπως όλοι εμείς με την αδράνειά μας θα φέρουμε και πάλι τον φασισμό; Και γι' αυτό δεν θα φταίει η Χρυσή Αυγή.

perkor29@gmail.com

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

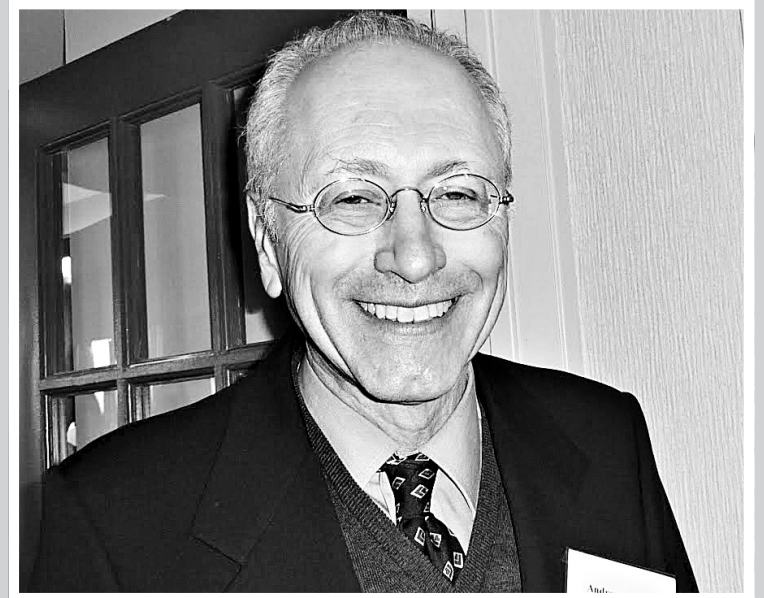
ΣΤΟΝ Τάσο Τσακίρογλου

• **Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών βλέπουμε μια παρακμή της κριτικής σκέψης. Σε ποιο βαθμό αυτό οφείλεται στην τεχνοκρατική εκπαίδευση και την κυριαρχία της τεχνοκρατικής αυθεντίας στις κοινωνίες μας;**

Οπωσδήποτε η τεχνοκρατική τάση του εκπαιδευτικού συστήματος είναι εν μέρει υπεύθυνη για την όποια παρακμή παρατηρείται. Αυτή την παρακμή τη βλέπουμε στο πολιτιστικό επίπεδο των δυτικών πληθυσμών. Την ίδια ώρα, αναρωτιέμαι εάν η υπόθεση πίσω από την ερώτησή σας είναι εντελώς σωστή. Όταν ήμουν φοιτητής, τις δεκαετίες του 1950 και του 1960, οι περισσότεροι Αμερικανοί ήταν ακόμα λιγότερο ικανοί για κριτική σκέψη απ' ό,τι είναι σήμερα. Αυτός είναι ο λόγος που ο πόλεμος στο Βιετνάμ κόστισε τόσες ζωές προτού οι πολίτες τον βαρεθούν και του βάλουν ένα τέρμα. Είναι εκπληκτικό ότι οι θάνατοι των Βιετναμέζων είχαν τόσο μικρή πολιτική επίδραση στις ΗΠΑ, αλλά μου είναι δύσκολο να καταλάβω ότι έπρεπε να πεθάνουν 55.000 Αμερικανοί προτού οι συμπολίτες τους σταματήσουν τον πόλεμο. Πιστεύω ότι αυτό που έχει συμβεί πρόσφατα είναι πως η κριτική περισσότερο έχει περιοριστεί σε κλισέ και κυνισμό, παρά «μειώνεται». Το παράδοξο είναι ότι η τεχνοκρατική αυθεντία έχει συρρικνωθεί μαζί με την ικανότητα των πολιτών να κινητοποιούν τους πόρους της πολιτιστικής παράδοσης για να ασκήσουν πολιτική κριτική. Κινήματα για τα περιβαλλοντικά προβλήματα, το Ιντερνετ και το ιατρικό σύστημα, τα οποία δεν θα μπορούσαμε να συλλάβουμε πριν από μία γενιά, έχουν δώσει τη δυνατότητα σε πολλούς ανθρώπους να ξεφύγουν από την τυφλή πίστη στην τεχνοκρατία, παρά το αυξανόμενο πολιτιστικό έλλειμμα.

• **Σίγουρα το Ιντερνετ έχει προωθήσει την επικοινωνία και έχει προσφέρει νέες δυνατότητες για γνώση. Όμως αυτό που κυρίως βλέπουμε είναι ένα είδος αλληλοτριβής και εθισμού της πλειονότητας των χρηστών. Πώς επηρεάζουν τα νέα τεχνολογικά μέσα τις πολιτιστικές αξίες των κοινωνιών μας;**

Το Ιντερνετ είναι ένα πολύπλοκο και αντιφατικό φαινόμενο. Οι νέες δυνατότητες που βλέπουμε είναι άρρηκτα δεμένες με την αναπαραγωγή ανεπιθύμητων χαρακτηριστικών της κοινωνίας. Δεν πιστεύω ότι είναι πρέπον να καταδικάζουμε το Ιντερνετ γι' αυτό, όπως κάνουν πολλοί διανοούμενοι σήμερα. Το Ιντερνετ μοιάζει με τους υπόλοιπους θεσμούς της κοινωνίας μας. Το πρόβλημα είναι η υπεραντίδραση στις αρχικές υπερβολικές προσδοκίες. Ονομάζουμε αυτές τις υπερβολικές προσδοκίες για επαναστατική επιρροή [κάποιου πράγματος] «υπερπροβολή». Όμως και η αντίθετη στάση συνήθως είναι το

ίδιο μη ισορροπημένη όπως και η αρχική υπερβολική προσδοκία. Εν συντομία, το Ιντερνετ ενισχύει τόσο τον ατομικισμό όσο και τη συνεργασία, για το καλύτερο και για το χειρότερο, προσφέροντας καλύτερη πρόσβαση ατομικά στην πληροφόρηση, αλλά και νέους τρόπους επικοινωνίας σε μικρές ομάδες. Οι τελευταίες είναι το πραγματικά νέο χαρακτηριστικό του Ιντερνετ. Το μεγαλύτερο μέρος της κοινωνικής ζωής διεξάγεται σε μικρές ομάδες, αλλά η αλληλεπίδραση μεταξύ τους δεν μπορούσε να διαμεσολαβηθεί ηλεκτρονικά μέχρι που εμφανίστηκε το Ιντερνετ. Τώρα που υπάρχει αυτή η διαμεσολάβηση, όλα τα είδη των λειτουργιών μπορούν να μεταφερθούν στο διαδικτυακό περιβάλλον: επαγγελματικές συναντήσεις, διδασκαλία, πολιτική συζήτηση, κουτσομπολιό κ.λπ. Προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι αυτό που τελικά κάνουν οι άνθρωποι είναι ασήμαντο και ότι χάνουν πολύ χρόνο μ' αυτή την ενασχόληση. Εάν υπάρχει κάποιο πρόβλημα, τότε αυτό το πρόβλημα είναι το ανθρώπινο είδος και όχι το Ιντερνετ.

• **Η τεχνολογία προμηθεύει στο σύγχρονο κράτος τα πιο εξελιγμένα μέσα για την επίτηρηση και τελικά τον έλεγχο των ιδίων των πολιτών του, όπως μας έδειξε και η υπόθεση του Εντουαρντ Σνόουντεν. Μπορούν οι άνθρωποι να προστατευτούν απέναντι σ' αυτές τις ολοκληρωτικές μεθόδους;**

Η κρυπτογράφηση είναι πάντοτε δυνατή, αλλά δεν αποτελεί ακόμα την κυρίαρχη τάση. Απαιτεί από τους ανθρώπους σημαντική πρωτοβουλία και τεχνικές γνώσεις. Μια πιο πιθανή μορφή αντίστασης είναι το να απορρίπτονται οι χρήστες εμπορικές πλατφόρμες, όπως είναι το Facebook, οι οποίες συλλέγουν και αποθηκεύουν πληροφορίες που στη συνέχεια μοιράζονται με τις κυβερνήσεις. Πού βρίσκεται το ανοιχτό, μη εμπορικό, Facebook όταν το χρειαζόμαστε; Η επίδραση του δικτύου καθιστά δύσκολο το να αλλάξουμε την κυριαρχία του Facebook, αλλά όχι αδύνατο, όπως έχουμε δει με την κατάρρευση προγενέστερων μορφών πλατφόρμας, όπως το MySpace. Τελικά δεν είναι η επιτήρηση η βάση για μια ολοκληρωτική στροφή στις δημοκρατικές κοινωνίες, εάν αυτό συνέβαινε ποτέ, αλλά μάλλον η παθητικότητα των πολιτών μπροστά στην αδικία. Η άνοδος της ρατσιστικής τακτικής του αποδιοπομπαίου τράγου μπροστά στην οικονομική κρίση είναι κατά την άποψή μου πιο ανησυχητική από οποιαδήποτε τεχνολογική καινοτομία. Ωστόσο, είναι αλήθεια ότι κάποια δικτατορική μορφή κυριαρχίας μπορεί να επιβληθεί πιο εύκολα με τα σημερινά συστήματα επιτήρησης. Αυτό είναι άκρως ανησυχητικό και απαιτεί άμεση δράση.

• **Εχετε πει ότι η τεχνολογία μπορεί να αλλάξει ρόλο και να χρησιμοποιηθεί για**

Ποιος είναι

ΓΕΝΝΗΜΕΝΟΣ ΤΟ 1943, κατέχει σήμερα την Εδρα Φιλοσοφίας της Τεχνολογίας στο Πανεπιστήμιο Σάιμον Φρέιζερ του Βανκούβερ. Σπούδασε Φιλοσοφία υπό τον Χέρμπερτ Μαρκούζε στο Πανεπιστήμιο Σαν Ντιέγκο της Καλιφόρνιας. Συμμετείχε στα γεγονότα του Γαλλικού Μάν το 1968, δραστηριοποιούμενος μέσω της Νέας Αριστεράς, και εξέδιδε το περιοδικό Alternatives. Η βασική συμβολή του Φίνμπεργκ στη Φιλοσοφία της Τεχνολογίας είναι το αίτημά του για «δημοκρατικό μετασχηματισμό της τεχνολογίας», θέμα που πραγματεύεται στο βιβλίο του «Transforming Technology».

ΑΝΤΡΙΟΥ ΦΙΝΜΠΕΡΓΚ, καθηγητής Φιλοσοφίας

«Ανησυχητική η άνοδος της ρατσιστικής τακτικής του αποδιοπομπαίου τράγου»

Ο Φίνμπεργκ αποδίδει ευθύνες στην τεχνοκρατική εκπαίδευση για την αποδυνάμωση της κριτικής σκέψης, η οποία, όπως λέει, περιορίζεται κυρίως σε κλισέ και κυνικές διαπιστώσεις. Υπερασπίζεται το Ιντερνετ

απέναντι σε ισοπεδωτικές κριτικές και υποστηρίζει ότι η αποδυνάμωση του εργατικού κινήματος και η κατάρρευση των σοσιαλιστικών ελπίδων ευθύνονται για τη σημερινή αποχή των πολιτών από την πολιτική.

τον ακαθισμό και την πομπή. Όμως πώς μπορούμε να το πετύχουμε αυτό, δεδομένης της αποχής των πολιτών από την πομπή και της ανικανότητας των κομμάτων να τους κινητοποιήσουν;

Ο κυνισμός στο μεγαλύτερο μέρος της Ευρώπης φαίνεται να δικαιολογείται από την αποτυχία των κομμάτων να διαφοροποιηθούν μεταξύ τους, όπως γινόταν κάποτε.

Το Ιντερνετ μπορεί να παίξει κάποιο ρόλο σε πεδία της πολιτικής δράσης, όπως ο περιβαλλοντισμός, στα οποία τα ριζοσπαστικά επιχειρήματα αποκλείονται από την κυρίαρχη συναίνεση. Μακροπρόθεσμα, τέτοιοι περιθωριακοί αγώνες μπορούν να γίνουν κυρίαρχοι και να αλλάξουν την πολιτική ατζέντα ολόκληρης της κοινωνίας. Αυτό έγι-

νε στις ΗΠΑ με τον κίνημα Occupy, το οποίο οργανώθηκε κυρίως μέσω του Ιντερνετ. Αυτό το κίνημα έβαλε το θέμα της ανισότητας στην πολιτική ατζέντα, από την οποία ήταν αποκλεισμένο για δεκαετίες.

• **Σήμερα υπάρχει μεγάλη ανησυχία για το μονοπώλιο που έχουν τα κυρίαρχα ΜΜΕ στη διαμόρφωση της πομπής σκέ-**

Η αποδυνάμωση του εργατικού κινήματος και η κατάρρευση των σοσιαλιστικών ελπίδων, και όχι το Ιντερνετ, ευθύνονται για την παρακμή του πολιτικού ακτιβισμού

ψης. Για ένα μεγάλο διάστημα υπήρξαν ελπίδες ότι αυτό το μονοπώλιο θα ήταν όλο και περισσότερο ευάλωτο, εξαιτίας του εκδημοκρατισμού του Ιντερνετ. Ωστόσο, αυτές οι ελπίδες δεν φαίνεται να γίνονται πραγματικότητα. Ποια είναι η εξήγησή σας;

Δεν πιστεύω ότι είναι σωστή αυτή η παρατήρηση. Υπήρξαν αυξημένες προσδοκίες για το Ιντερνετ και τώρα η απογοήτευση τείνει να υπερτονίζει τις αποτυχίες. Ζούμε σε μια πολύ πιο ανοιχτή κοινωνία από πριν. Αυτό σημαίνει ότι ζούμε σε μια περισσότερο πολιτικοποιημένη κοινωνία. Η αποδυνάμωση του εργατικού κινήματος και η κατάρρευση των σοσιαλιστικών ελπίδων, και όχι το Ιντερνετ, ευθύνονται για την παρακμή του πολιτικού ακτιβισμού. Πρέπει να αντισταθούμε στην τάση να κατηγορούμε το Ιντερνετ για τα πάντα. Ο κοινωνικός κόσμος είναι πολύ πιο σύνθετος.

• **Δεδομένου του γεγονότος ότι οι πλού-**

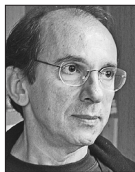
σιοι θα έχουν πάντα πρώτοι πρόσβαση στα τελευταία ιατρικά επιτεύγματα (μηχανική, ηλεκτρονική, χημική και γενεακή πρόοδος), πιστεύετε ότι οδεύουμε σε μια κοινωνία του 21ου αιώνα πιο άνιση από οποιαδήποτε άλλη προγενέστερη;

Σίγουρα όχι πιο άνιση από οποιαδήποτε προκαπιταλιστική κοινωνία, αλλά, ναι, όσον αφορά τον καπιταλισμό, αυτό φαίνεται πολύ πιθανό, όπως φαίνεται από την κατανομή του εισοδήματος. Ηδη βρισκόμαστε για τα καλά στον δρόμο για να ξεπεράσουμε τα επίπεδα ανισότητας του 19ου αιώνα. Βέβαια το εάν οι πιο ουτοπικές προοπτικές για γενετική βελτίωση εκείνων που θα μπορούν να πληρώσουν γ' αυτήν θα γίνουν πραγματικότητα, είναι μια άλλη ιστορία. Ακόμα και χωρίς αυτές τις ευφάνταστες τεχνολογίες, είναι ήδη δυνατό να διακρίνουμε μια σημαντική διαφορά στο προσδόκιμο ζωής μεταξύ των φτωχών και των πλουσίων.

Σεβαστέ Δάσκαλε,

Είναι η τελευταία φορά που σου γράφω, η τελευταία φορά που σε προσφωνώ έτσι, διστάζοντας, όπως πάντα, ανάμεσα στο πιο οικείο «Αγαπητέ» και στο δέουσι σημαντικό «Σεβαστέ». Εχω μέρες, μήνες εντέλει, μπροστά μου το τελευταίο σου γράμμα, «Θεσσαλονίκη, 9.7.2014», με τον ξένο, κάπως αδέξιο γραφικό χαρακτήρα, όπως το τελευταίο διάστημα, και μόνο την υπογραφή σου ιδιόχειρη, το γράμμα με τα γενναιοδωρα όσο που να ντρέπομαι λόγια σου – να ντρέπομαι που ποτέ δεν ανταποκρίθηκα στη γενναιοδωρία σου, να απαντάω αν μη τι άλλο εγκαίρως στα γράμματά σου. Που έφταναν, ολόθερμες ευχαριστήριες απαντήσεις, σχεδόν πριν ακόμα λάβεις ό,τι σου 'στελνα, κανέναν Κούντερα ή τα βιβλιάρικα μου, όπως αποτόλμησα να σου αστειευτώ στο προτελευταίο μου, θαρρώ, γράμμα. Εχει τα μέσα στα ΕΛΤΑ ο Κριαράς, έλεγα πάντα, αφού Σάββατο λόγου χάρη, ιδίως τότε που έγραφα στα Νέα, έκανα μια απλή αναφορά στο όνομά σου, και Δευτέρα, αν είναι δυνατόν, άντε Τρίτη, έφτανε η ευχαριστήρια, πάλι αν είναι δυνατόν, επιστολή, για την τιμή που έκανα, ποιος εγώ, σ' εσένα!

Ήταν η ίδια εντυπωσιακή ταχύτητα, η εγγρήγορη και τα

Ασκήσεις μνήμης

Του Γιάννη Η. Χάρη

Προς τον Εμμανουήλ Κριαρά

αντανακλαστικά με τα οποία παρακολουθούσες το παραμικρό που γραφόταν για τη γλώσσα, και την επομένη κιόλας είχες στείλει το σχόλιό σου, αμειλικτό στην προ-άσπιση των θέσέων σου κι όμως ζηλευτά νηφάλιο:

«Ο Κριαράς διδάξε γράμματα και ήθος τον αιώνα και το γένος, διδάξε γενεές μαθητών, ίσως όχι τόσο από την έδρα του στο πανεπιστήμιο όσο μέσα από το εργαστήρι του Λεξικού του. Και πιο πολύ ακόμα με το ήθος και τη στάση του απέναντι στα πράγματα και τους ανθρώπους: αμειλικτός με τα πράγματα, πρᾶος με τους ανθρώπους» έγραφα με αφορμή την αναγόρευσή σου σε επίτιμο διδάκτορα του Πανεπιστημίου Αθηνών («Η αντοχή των υλικών», Τα Νέα 4.2.06). Και συμπλήρωνα, για να γυρίσω στα προσωπικά μου: «Και αφάνταστα γενναιοδωρος στον έπαινο και τον καλό το λόγο, ακόμα και

σε μη οικείους του, τόσο που να σε φέρνει σε δεινή αμηχανία. Πώς να του ανταποδώσεις τη δωρεά, του έργου και της στάσης;»

Κι όμως, σεβαστέ Δάσκαλε, λίγο η απέχθειά μου για τα ταχυδρομεία, λίγο η αμηχανία, πώς να σ' ευχαριστήσω εγώ εσένα, και το γράμμα σου σερνόταν μέρες πάνω στο γραφείο μου, χωνόταν έπειτα στις διάφορες στοίβες, κάποιες φορές μπορεί και να μην απαντούσα καθόλου! Τώρα το βάρος γίνεται ασήκωτο, μπροστά στο οριστικά αναπάντητο γράμμα σου των αρχών Ιουλίου.

Ενάμιση μήνα από τότε, στις 28 Αυγούστου, εσύ άφησες αυτό τον επίτονα μακρότατο βίο, όπως έλεγες καμιά φορά, το αναπάντητο γράμμα έγινε ηχηρό χαστούκι στο πρόσωπό μου, και πάλι, ούτε στην κηδεία σου δεν αξιόθηκα να έρθω: εντάξει, ήμουν μες στους γιατρούς, έπρεπε όμως κάπως να τσακιστώ να 'ρθω, εκεί, που τι ντροπή, καμιά διακοσαριά άν-

θρωποι, λέει, ήρθαν να σ' αποχαιρετήσουν όλοι κι όλοι.

Περίσσεψαν όμως τα λόγια, συναγωνίζονταν ποιος θα γράψει τα πιο μεγαλόστομα, ως συνήθως, για τον υπερωριόβιο μαχητή – που πάλεψε για ιδέες που, όταν δεν τις αγνοούσαν παντελώς, συχνά τους ήταν εχθρικές. Αυτούς όμως θα τους δούμε την επόμενη φορά. Σήμερα θα σταθώ σε κάποιους που, επειδή ακριβώς τις γνώριζαν, σε αντιμετώπισαν με τον τρόπο που θεώρησε πιο πρόσφορο ο καθένας.

1989, ο φιλόσοφος Καστοριάδης, στον Βόλο, υπερασπίζοντας το πολυτονικό:

«Αυτοί, οι Κριαράς και οι άλλοι, τα κτήνη τα τετράποδα που έκαναν αυτές τις μεταρρυθμίσεις – αυτό παρακαλώ να γραφεί στις εφημερίδες – δεν ξέρουν τι είναι γλώσσα».

Όστε δεν ήξερες τι είναι γλώσσα, Δάσκαλε, εσύ που μελέτησες όσο κανένας την πορεία της και την εξέλιξή της, αποτυπώνοντας τους καρπούς αυτού

του έργου ζωής στο μνημειώδες, πολύτομο *Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημόδους γραμματείας*, που όλοι υποκλίνονται μπροστά του, χωρίς και πάλι να αντιλαμβάνονται τι ακριβώς αντιπροσωπεύει, τι εκφράζει, τι αποδεικνύει ουσιαστικά.

Κι ήταν κι ο άλλος, Δάσκαλε, από τους «τάχα αντικειμενικούς μελετητές (*“πέρα της καθαρεινότητας και της δημοτικής”*)», όπως έγραφες, φωτογραφίζοντας στην παρένθεση, με τον τίτλο έργου του, τον Γ. Μπαμπινιώτη.

Ο οποίος, πρῦτανης του Αθήνησι όταν το Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ σε αναγόρευσε επίτιμο διδάκτορα, έκανε κατά το πρωτόκολλο την προσφώνηση, υμνητική αναπόφευκτα, για τον άνθρωπο που «πάντα υπεράσπιζε τις ιδέες του» – οι οποίες ιδέες δεν είχαν όνομα, σαν να ήταν στενά προσωπικές, δικές σου, Δάσκαλε. Για να ομολογήσει και «κάποιες διαφονίες» σας, που «όμως ήταν ουσιαστικά διαφορές γλωσσολόγου με φιλόλογο», συρρικνώνοντας δηλαδή τη διάσταση δύο κόσμων σε διαφορά ειδικοτήτων – όπου κερδίζει εξ ορισμού η δική του, του γλωσσολόγου.

Πόσα μικρά έζησες, Δάσκαλε, όλα όμως τίτλοι τιμής, τα διάσημά σου.